Eduskunta
Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2022 (HE 146/201 vp)

Suomen Yrittäjät kiittää mahdollisuudesta lausua työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle hallituksen esityksestä valtion talousarvioksi vuodelle 2022.

Johdanto

Hallituksen vuoden 2022 budjettiehdotuksessa määrärahoiksi ehdotetaan 64,8 mrd. euroa ja hintataso huomioon ottaen määrärahat laskevat noin 2 % vuoden 2021 varsinaiseen talousarvioon verrattuna. Tuloiksi ilman nettolainanottoa arvioidaan 57,9 mrd. euroa. Talousarvioesitys on siten 6,9 miljardia euroa alijäämäinen. Alijäämä tullaan kattamaan lisävelanotolla. Kansantalouden tilinpidon käsittein valtiontalouden alijäämän arvioidaan olevan 2,8 % suhteessa BKT:hen vuonna 2022.

Tämänhetkisten kokonaistaloudellisten ennusteiden mukaan Suomen talous kasvaa 2021–2023 keskimäärin 2,5 prosentilla vuosittain. Kasvuvauhti siis ylittää merkittävästi arvioidun potentiaalisen kasvuvauhdin. Seuraavan parin vuoden suhdannetilanteeseen suhteutettuna hallituksen valitsema finanssipolitiikan linja ei ole täysin perusteltu.

Koronakriisi kiistatta vaikutti negatiivisesti taloustilanteeseen ja monet hallituksen toimet olivat oikea-aikaisia ja oikeansuuntaisia. On kuitenkin kyseenalaista, että hallitus koronakriisin varjolla luistaa vastuullisen talouspolitiikan harjoittamisesta nopean talouskasvun vaiheessa ja siten jättää seuraavat hallitukset hankalaan asemaan harjoitettavan finanssipolitiikan näkökulmasta. On uskottavaa, että seuraava hallituksen aloittaessa talouskasvu tulee olemaan lähempänä Suomen potentiaalista kasvuvauhtia, eli noin 1–1,5 prosenttia, jolloin sopeuttamistoimenpiteiden tekeminen tulee olemaan hankalaa myös suhdannetilanteen johdosta.

Hallituksen asettamat uudet tavoitteet 1) taittaa julkisen talouden velkasuhteen kasvu 2020-luvun puolivälissä ja 2) nostaa työllisyysaste 75 prosenttiin vuosikymmenen puolivälissä ja 3) kasvattaa työllisten määrää hallituksen työllistämistoimenpitein 80 000 henkilöllä vuosikymmenen loppuun mennessä, ovat sinällään toivottavia tavoitteita. Nykyisen hallituksen finanssipoliittinen linja ja haluttomuus tehdä rakenteellisia

uudistuksia johtavat siihen, että julkisen talouden rakenteellista epätasapainoa ei saada korjattua ja julkinen talous tulee olemaan 3-4 miljardia alijäämäinen kuluvan vuosikymmenen puolivälissä.

Taloudellinen tilanne ja finanssipolitiikan linja

Suomen talouden kasvua tukee vahva maailmankaupan virkoaminen ja kotimaisen kysynnän voimakkuus. Kuluttajien ja yritysten luottamus lähitulevaisuuteen on vahvaa. Markkinatalouden dynamiikka toimii ja koronakriisin aiheuttama kuoppa alkaa olemaan pian täytetty. Jossain määrin aktiivinen talouspolitiikka on toipumista edesauttanut. Tämänhetkisessä suhdannetilanteessa talouden aktiviteettia ei kuitenkaan pitäisi avittaa julkisen vallan toimin.

Hallitus sanoo toteuttavansa aktiivista ja vastuullista finanssipolitiikkaa. Näin ei kuitenkaan ole, sillä on syytä erottaa koronakriisin johdosta tehdyt toimenpiteet yleisestä finanssipoliittisesta linjasta. Julkisessa taloudessa on rakenteellinen menojen ja tulojen välinen epätasapaino, joka ei ratkea nk. elvyttävällä finanssipolitiikalla. Kaikkien julkisten menojen lisääminen ei avita tulevaa talouskasvua ja tällaisen talouspolitiikan kutsuminen elvyttäväksi on harhaanjohtavaa. Jotta elvyttävä politiikka on vaikuttavaa, tulee sen lisätä avoimella sektorilla tehtyjen työtuntien määrää sekä nostaa tuottavuutta.

Tilanteessa, jossa talouden rakenteet rajoittavat taloudellista kasvua pidemmällä aikavälillä ja suhdannetilanne seuraaville parille vuodelle on varsin suotuisa, ei ole syytä julkisten menojen paisuttamiseen. Julkisen talouden alijäämä tulee pysymään mittavana ja velkasuhde jatkaa kasvuaan koko kuluvan vuosikymmenen.

Finanssipolitiikan linjan kiristämisen ei kuitenkaan tule johtaa äkkijarrutukseen. Leikkausten sijaan valtion menojen sopeuttaminen kohti hallituksen alun perin asettamaa kehystä tulisi välittömästi aloittaa ja tämän lisäksi tulisi aloittaa aidosti vaikuttavien rakenteellisten uudistusten tekeminen.

Julkisen talouden menot ovat jo monta vuotta ylittäneet tulot ja julkisyhteisöjen bruttovelan BKT-suhteen arvioidaan nousevan yli 72 prosenttiin vuoden 2023 loppuun mennessä. Julkisen talouden tilanteen kipukohta ei ole pelkästään nopea velkaantuminen, vaan myös merkittävät takausvastuut. Valtiontakausten osalta Suomen takaustaso on EU-maiden korkein. Kokonaisuudessaan taloutemme on siis varsin riskiherkkä taloudellisen kehityksen suhteen.

Suomen demografinen rakenne luo omat haasteensa. Väestöllinen huoltosuhde heikkenee nopeasti. Ikääntymisen seurauksena, jos rakenteita ei pystytä muuttamaan, menot tulevat myös tulevaisuudessa kasvamaan tuloja nopeammin. Valtiovarainministeriön tuore kestävyysvajearvio on 8 mrd. euroa, ollen noin 2,5 prosenttia suhteessa bruttokansantuotteeseen. Finanssipolitiikan linjan johtolankana tulisi olla kestävyysvajeen umpeen kurominen suhdannetilanteesta riippumatta. Oleellista ei ole se, onko kestävyysvajearvio kaksi vai neljä prosenttia bruttokansantuotteesta. Merkittävää on se, että toimet kestävyysvajeen painamiseksi lähelle nollaa ovat tiedossa, mutta niiden toteuttamista lykätään vuodesta toiseen ja siten pahennetaan tilannetta pitkällä aikavälillä.

Työllisyyden edistäminen

Budjettiehdotuksessa ei ole lääkkeitä työmarkkinoiden tehokkuuden lisäämiseksi. Riittäviä työvoiman kysyntää ja tarjontaa lisääviä toimenpiteitä ei esitetä eikä myöskään kohtaanto-ongelman lievittämiseksi esitetä ratkaisuja. Tämä on valitettavaa, sillä korkea työllisyys ja alhainen työttömyys ovat itsessään tavoiteltavia asioita, koska ne vähentävät pitkäaikaista köyhyyttä ja syrjäytymistä. Budjettiehdotuksessa olevat työllistämistoimenpiteet eivät nettomääräisesti tule juurikaan työllisyyttä nostamaan.

SY:n näkökanta on se, että hallituksen pitäisi tehdä vielä rakenteellisia uudistuksia noin 50 000 yksityisen sektorin lisätyöpaikan luomiseksi. Työllisyyden kannalta oleelliset päätökset paikallisesta sopimisesta, ansiosidonnaisen työttömyysturvan ja varsinkin sosiaaliturvan uudistamisesta jäänevät tekemättä.

Tutkimus- ja kehittämismenoihin panostaminen on järkevää

Hallituksen tavoitteet nostaa Suomen tutkimus- ja kehittämismenot 4 prosenttiin suhteessa bruttokansantuotteeseen on tervetullut. Tuottavuuskehityksemme on ollut viime vuodet heikkoa ja se ainakin osaltaan käy yksiin varsin voimakkaasti laskeneiden tutkimus- ja kehittämismenojen kanssa.

Business Finlandin avustusvaltuuksien nostaminen on myönteistä. TKI-toiminnan tukemiseen ehdotetaan Business Finlandille 573 miljoonan euron avustusvaltuutta, jossa on lisäystä 236 miljoonaa euroa vuoden 2021 varsinaiseen talousarvioon nähden. Käsityksemme mukaan se on vielä auki, ovatko nämä pysyviä lisäyksiä, vaiko EU:n elpymisvälineestä tulevia määräaikaisia lisäyksiä.

Budjettiriihessä sovittu T&K-vähennys on oikeansuuntainen, mutta se jää torsoksi. Korotettu T&K-lisävähennys (150 %, 2022–27) koskee vain yrityksen ja tutkimusorganisaation yhteistyötä, ei yritykseltä hankittavia T&K-palveluja tai sisäisiä T&K-kuluja.

Positiivista on Suomen Akatemian avustusvaltuuksien tason turvaaminen vuodelle 2022.

Osaamisen ja maahanmuuton kohdalla hyviä aihioita

On tervetullutta, että hallitus luo vuoden 2022 aikana kahden viikon pikakaistan työperäisen maahanmuuton edistämiseksi. Erityisasiantuntijan ja kasvuyrittäjän sekä heidän perheenjäsenensä sähköiselle oleskelulupahakemukselle luvataan päätös 14 vuorokauden sisällä hakemuksen lähettämisestä. Maahanmuuttovirastolle osoitetaan tähän tarkoituksen 1 miljoonan euron lisäys vuodelle 2022. Lisäksi vahvistetaan määräaikaisesti maahanmuuttoprosessin henkilöstöresursseja ulkoasiainhallinnossa 1,6 miljoonalla eurolla vuonna 2022. Hallitus laajentaa D-viisumin jo tällä hallituskaudella tutkijoihin ja opiskelijoihin sekä heidän perheenjäseniinsä eri vaihtoehtojen arvioinnin jälkeen.

Tärkeää on myös se, että koulutus- ja työperusteisen maahanmuuton sekä kansainvälisten rekrytointien lisääntyessä pyritään turvaamaan Opetushallituksen tutkintojen tunnistamistoiminnon toimintakyky. Hallitus edistää kansainvälisten opiskelijoiden työllistymistä ja verkostoitumista suomalaisten yritysten kanssa. Lisäksi selvitetään kansainvälisten opiskelijoiden työllistymisen tukemista sekä keinoja työ- ja koulutusperusteisen maahanmuuton edistämiseksi oleskelulupaprosesseja yksinkertaistamalla.

Positiivista on hallituksen päätös parantaa nuorten työllisyyden edellytyksiä ja korottaa opintotuen tulorajoja määräaikaisesti vuodeksi 2022.

Verotuksessa pientä säätöä

Positiivista on ansiotuloverotukseen tehtävä indeksitarkistus, jottei kansalaisten verotus tältä osin kiristy yleisen hinta- ja ansiotulokehityksen seurauksena.

Kotitalousvähennyksen määräaikainen (v.2022–2027) korotus öljylämmityksestä luovuttaessa on perusteltua energiatehokkuuden ja ilmastonmuutoksen torjumisen näkökulmasta. Vähennyksen enimmäismäärä korotetaan 2 250 eurosta 3 500 euroon ja korvausprosentti 40:stä 60:een.

Kotitalousvähennyksen työllisyysvaikutusten arvioimiseksi käynnistetään kaksivuotinen kokeilu, jossa kotitalousvähennyksen kotitaloustyön sekä hoiva- ja hoitotyön enimmäismäärää korotetaan 2 250 eurosta 3 500 euroon ja korvausprosenttia 40:stä 60:een. On perusteetonta kokeilun onnistumisen kannalta, että kunnossapito- ja remontointityöt jätettiin siitä pois.

SY suhtautuu periaatteessa myönteisesti kaivosveron käyttöönottoon vuonna 2023. Lopullisen kannan sanelee vasta se, miten vero kaavaillaan toteutettavaksi.

Päätös henkilöiden arvonnousuveron käyttöönotosta vuonna 2023 on ideologislähtöinen, kosmeettinen ja täynnä yksityiskohtaista sääntelyä, joka tulee monimutkaistamaan verojärjestelmäämme aivan liikaa.

SY suhtautuu myönteisesti negatiivisia ulkoisvaikutuksia aiheuttavien tuotteiden ja tuotannon verotason korottamiseen, kunhan yksilöiden ja yritysten kokonaisverorasitus ei nouse.

Kunnioittavasti,

Mika Kuismanen
Johtaja, pääekonomisti